

תורת הקורא

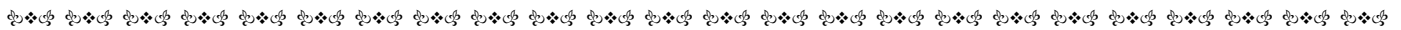
הוראות מפורטות לבעלי קריאה

הלכות ומנהגים, דיוקים ודקדוקים, הערות ובירורים, חילופי גושים, הקשרים בקריאת פרשת השבוע

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במכון כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל tameytora@gmail.com

גליון מס' 201
הפטרות אחרי מות
ה"א תשפ"ד

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה'
תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור
© כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי

דיוקים ודקדוקים

למנהג האשכנזים:

ט' ז': כְּשֵׁיִם - היו"ד בחיריק, ואין להבליעה בחיריק שלפניה ולקרוא 'כְּשֵׁיִם'.

וּפְלִשְׁתִּים - היו"ד בחיריק, ואין להבליעה בחיריק שלפניה ולקרוא 'וּפְלִשְׁתִּים'.

ט' ט': בְּכַבְּהָ - הכ"ף בדגש, והשווא נע.

ט' י': חֲטָאִי - החי"ת בפתח, והטי"ת בדגש. והוא תואר, שפירושו האנשים החוטאים. והקורא 'חֲטָאִי' בחטף פתח ורפה, משנה משמעות לשם עצם חטא בלשון רבים¹.

ט' י"א: הַנְּפִלֹת - הפ"א בסגול, ואין לקרוא 'הַנְּפִלֹת' בקמץ.

ט' י"ב: לְמַעַן יִירְשׁוּ אֶת־שְׂאֵרֵי־אָדָם וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלֵיהֶם - יש להקפיד להטעים היטב את הזקף המפסיק שבתבית 'וְכָל־הַגּוֹיִם', שאם לא יטעים כראוי ישמע ששמו נקרא

הלכה ומנהג

לפרשת אחרי מות מפטירים:

למנהג רוב האשכנזים: מ' הָלוֹא כִּבְנֵי כְּשֵׁיִם' (עמוס ט' ז') עד 'אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אֶמֶר יִי אֱלֹהֶיךָ' (שם ט"ו)².

הקשר לפרשה: בפרשה נאמר 'כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ' (י"ח ג') וכן 'וְלֹא תִקְיֵא הָאֶרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאָכָם אֹתָהּ' (י"ח כ"ח), ובהפטרות מוזכר 'הָלוֹא כִּבְנֵי כְּשֵׁיִם' שעשו כמעשה כושים שהוא אח של מצרים (בראשית י' ו') והנביא הוכיחם שתקיא הארץ אותם שאמר 'וְהִנֵּעוֹתִי בְּכָל הַגּוֹיִם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל' (לבוש סימן תצ"ג סעיף ד').

למנהג הספרדים והתימנים ומעט אשכנזים: מ'וְהִנֵּה דְבַר יְיָ אֵלַי לֵאמֹר וְאֵתָה בֶן אָדָם הַתִּשְׁפֹּט הַתִּשְׁפֹּט' (יחזקאל כ"ב א') עד 'לְעֵינֵי גוֹיִם וְיִדְעוּתָ כִּי אֲנִי יְיָ' (שם ט"ו)³.

הקשר לפרשה: בפרשה מזהירים על העריות, ובהפטרות הוכיחם הנביא שנכשלו בעריות.

¹ הטעמים המפסיקים ביותר, שהם אתנחתא וסוף פסוק, גורמים לשינוי ניקוד האות המוטעמת משום ההפסק, וכגון במקום 'שְׁמִיִם', באתנחתא וסוף פסוק מנוקד 'שְׁמִיִם'. 'אֶרֶץ'-'אֶרֶץ'. 'מִצְרַיִם'-'מִצְרַיִם'. 'לִילָה'-'לִילָה'. אך יש תיבות שגם בהפסק אין ניקודן משתנה, כגון: תָּבֹן, מָלֶךְ, נָדָר, לְלֹדֶת, לְרֹדֶת, מֶסֶךְ, גֵּת, אֶט, ועוד.

ואף התיבות שדרכן להשתנות, יש פסוקים היוצאים מן הכלל שבהם אין הניקוד משתנה (ורשימת היוצאים מן הכלל נמסרה במסורה).

ובפסוקנו מנוקד 'הַנְּפִלֹת' בסגול, למרות שמוטעמת באתנחתא. וכיון שמלבד בפסוקנו תיבת 'נְפִלֹת' אינה מופיעה במקום נוסף במקרא באתנחתא או סוף פסוק, לכן יש להסתפק האם מנוקדת בסגול משום שתיבת 'נְפִלֹת' אין דרכה להשתנות, או משום שבפסוק זה מנוקד באופן יוצא מן הכלל (ופסוקנו נמנה במסורה בין התיבות שלא השתנה הניקוד באתנחתא, אך מוזכרים שם גם תיבות שאין דרכן להשתנות כגון 'דְּבָרָה'. וכן הוכירה רד"ק במכלול י"ב ע"א).

ובסוף ברכת המזון כתובה בקשה הנאמרת בסוכות 'הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת' ומקורה בפסוקנו, ויש סידורים שמנוקד בהם 'הַנְּפִלֹת' בקמץ, ויתכן שניקדו כן משום שלא בדקו לראות כיצד מנוקד בפסוק וניקדו בקמץ כפי הכלל הרגיל שבסוף עניין משתנה הניקוד, ויתכן עוד שאף שראו שבפסוק מנוקד בסגול, חשבו שדווקא באתנחתא מנוקד לפעמים בסגול, אך לא בסוף פסוק, ובברכת המזון הוא כעין סוף פסוק כיון ששם מסתיימת הבקשה לגמרי, ויתכן עוד שחשבו שבפסוק הניקוד אכן יוצא מן הכלל, אך בבקשה בתפילה, אף שמיוסדת על לשון הפסוק, יש לנקד כפי הכלל הרגיל. אך באמת לפי הצד שתיבה זו לעולם מנוקדת בסגול ברור שגם בברכת המזון יש לומר בסגול. וגם לפי הצד שרק פסוק זה יוצא מן הכלל, נכון יותר לומר בסגול, משום שגם בסוף פסוק יש יוצאים מן הכלל המנוקדים בפתח, ואין הוכחה שיש חילוק בזה בין אתנחתא לסוף פסוק. וגם מסתבר שתחינה המיוסדת על לשון המקרא נכון לנקדה כניקודה במקרא (ובענין זה כתב בסידור ר' שבת סופר בשם מהרש"ל בברכת רפאינו).

² וכן הוא בעץ חיים לונדון (הלכות קריאת התורה פרק ד'). וכעין זה המנהג הראשון שהביא באבודרהם (בסדר הפרשיות וההפטרות. שכתב שמפסירים הנה ימים באים עד סוף הספר בעמוס, ולא פירש לאיזה 'הנה ימים באים' הכוונה, ולא מסתבר שכונתו לאחרון כי אז יהיו רק ג' פסוקים בהפטרות, אלא מסתבר שהכוונה ל'הנה ימים באים' וכו' והשלחתי רעב בארץ' (עמוס ח' י"א) ואז יש י"ט פסוקים בהפטרות, ומנהג האשכנזים להפסיר בהפטרות זו אלא שמתחילים כמה פסוקים אחרי זה).

³ כך דעת הגרי"ם ששמנהג ירושלים היה להפוך את הפטרות אחרי קדושים, וראה בארוכה במאמר על מנהג הפטרות אחרי קדושים.

¹ וכן הוא ברמב"ם (סוף ספר אהבה), ובספר השולחן (הלכות תפילה שער שיש), ובמחזור ויטרי (כתב יד מוסקבה 841, מובא במהדורת גולדשמידט), ובמנהג השני שהביא האבודרהם (סדר הפרשיות וההפטרות) בשם 'יוש מפטירין'.

² כמו בפסוק: רַק חֲטָאִי יִרְבֶּעַם בֶּן נֶבֶט אֲשֶׁר חֲטָא אֶת יִשְׂרָאֵל (מלכים ב' כ"ט).

³ בבבלי בברכות (י' ע"א) מובא: הנהו ברינן (פריצים. רש"י) דהוו בשבבותיה דר' מאיר והוו קא מעצרו ליה טובא, הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו, אמרה ליה ברוריא דביתיה מאי דעתך משום דכתיב (תהילים ק"ד ל"ה) יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים, חֲטָאִים כתיב (קרי ביה חֲטָאִים שיכלה יצר הרע. רש"י). וכתב שם העי"ב"ץ בהגהותיו: רש"י ד"ה חטאים כתיב קרי ביה חטאים. נ"ב חֲטָאִים קרינן בפתח וטי"ת דגושה, והוא תואר, ענינו כמו חוטאים, אלא מדכתיב חטאים ולא כתיב חוטאים, קרי ביה חֲטָאִים בחטף פתח, שהוא שם דבר של חטא בריו, והכוונה שיכלה היצר הרע שהוא סבת החטאים ויתמו החטאים והעונות ולא החוטאים זה פשוט. עכ"ל.

והיינו, שאע"פ שבפסוק כתוב 'חֲטָאִים' בפתח ודגש, שהוא תואר על האנשים החוטאים, בכל זאת, כיון שלא כתוב בפירוש בפסוק 'יתמו חוטאים', אלא כתוב 'יתמו חטאים', אפשר לדרוש את הפסוק גם שהכוונה 'יתמו חֲטָאִים' בחטף פתח ורפה, שהכוונה שיכלו החטאים עצמם. אך זו דרשה, ואילו פשוטו של מקרא קאי על החוטאים, שהרי מנוקד 'חֲטָאִים' בפתח ודגש.

ט' י"א: בְּיוֹם הַהוּא / (בְּיוֹם הַהוּא) טו

בזקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ח סט"ו, א"ב. ~
ובדפוסים: מק"ג, לטריס, קורן, ברויאר.

ברביע – בכתבי היד: ס"ה ס"ו ס"ז ס"ט סי"ב סי"ג סי"ז, א"א א"ג
א"ד א"ה א"ו א"ח א"י. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, גינצבורג^{טו}, קסוטו.

ט' ט"ו: אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם / (אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָהֶם)

במונח מונח – בכתבי היד: ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ח
ס"ט סי"ד סט"ו, א"ה א"י. ~ ובדפוסים: גינצבורג^{טו}, קסוטו, קורן,
ברויאר.

במקף מונח – בכתבי היד: ס"ז סי"ב סי"ג סי"ז, א"א א"ב א"ג א"ד
א"ו א"ח. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה^{טו}, לטריס.

^{טו} ובגליון ציין שכך מוטעם ברוב הספרים, ובספרים אחרים מוטעם 'אשר-'
במקף ובלא נגינה.

^{יח} וכתב שבכתב יד ישן מוטעם 'אשר' במונח ולא במקף, ובמק"ג מוטעם
'אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָהֶם' במונח ובמקף יחד כדי לרמוז על מחלוקת הספרים, וכן
מנהג הסופרים הקדמונים לסמן שיטות שונות על ידי כתיבת שתי הנוסחאות
יחדיו (ובעין אופן סימון שתי מערכות הטעמים בעשרת הדברות בכתבי היד).

^{טו} וכתב ברכר שההטעמה בזקף מסתברת יותר. וכוונתו שלפי הטעמה זו
הפיסוק הוא 'ביום ההוא, אקים את סַכַּת דָּוִיד הַנְּפִלֶת', ופיסוק זה הגיוני
ומסתבר, אך לפי ההטעמה ברביע הפיסוק הוא 'ביום ההוא אקים את סַכַּת
דָּוִיד, הַנְּפִלֶת', ופיסוק זה אינו מסתבר.

^{טו} ובגליון ציין שכך מוטעם ברוב הספרים, ובספרים אחרים מוטעם 'ההוא'
בזקף קטן.